

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

18(27)

2018

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

LI VILNIUS 2018

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – mokslinis etnologijos ir socialinės ir kultūrinės antropologijos žurnalas. Jame spausdinami recenzuojami straipsniai, konferencijų pristatymai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas pristato mokslo aktualijas ir skatina teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Lithuanian Ethnology: Studies in Social Anthropology and Ethnology – is a peer reviewed journal of ethnology and social and cultural anthropology. It publishes articles, conference presentations, book reviews and review articles, which may be in Lithuanian or English, primarily focused on Lithuania, Central and Eastern Europe. The journal represents current debates and engages in methodological discussions.

REDAKCIŅĖ KOLEGIJA / EDITORIAL BOARD

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius / Editor-in-Chief)

Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania

Auksuolė Čepaitienė

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Jonathan Friedman

Kalifornijos universitetas / University of California, San Diego, USA

Jonathan Hill

Pietų Ilinojaus universitetas / Southern Illinois University, Carbondale, USA

Neringa Klumbytė

Majamio universitetas / Miami University, Ohio, USA

Ullrich Kockel

Heriot-Watt universitetas / Heriot-Watt University, Edinburgh, UK

Orvar Löfgren

Lundo universitetas / Lund University, Sweden

Jonas Mardosa

Lietuvos edukologijos universitetas / Lithuanian University of Educational Sciences, Vilnius, Lithuania

Žilvytis Šaknys

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

REDAKCIŅĖS KOLEGIJOS SEKRETORĖ / EDITORIAL ASSISTANT

Danguolė Svidinskaitė

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Leidyklos adresas / Address of the Publisher: Redakcinės kolegijos kontaktai / Editorial inquiries:

Lietuvos istorijos institutas

Tel. / Phone: + 370 5 262 9410

Kražių g. 5, LT-01108 Vilnius

El. paštas / E-mail: etnolog@istorija.lt

www.istorija.lt

vytis.cubrinskas@vdu.lt

Žurnalas registruotas / The Journal indexed in:

European Reference Index for the Humanities (ERIH)

EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Humanities International Complete, SocINDEX with Full Text; Modern Language Association (MLA) International Bibliography

Leidybą finansavo Lietuvos mokslo taryba pagal Valstybinę lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programą (Sutartis Nr. LIP-078/2016)

TURINYS / CONTENTS

Pratarmė (<i>Vytis Čiubrinskas</i>)	5
Editorial (<i>Vytis Čiubrinskas</i>)	7

Straipsniai / Articles

Chris Hann

Ritual and Economy: From Mutual Embedding to Non-Profit Festivalisation in Provincial Hungary	9
Ritualas ir ekonomika: nuo abipusės nesuprekinotos ekonomikos iki nevyriausybės festivalizacijos provincinėje Vengrijoje. Santrauka	33

Rasa Paukštytė-Šaknienė

Kaimynystės ryšiai šių dienų kultūroje: atvejais iš Vilniaus apylinkių	35
Neighbourly Ties in Contemporary Culture: Cases from the Vilnius Area. Summary	59

Darius Daukšas

Tarp tapimo norvegu ir buvimo lietuviu: Norvegijos lietuvių pilietybės sampratos	63
Caught between Becoming a Norwegian and Staying a Lithuanian: Concepts of Citizenship among Lithuanian-Norwegians. Summary	85

Jolanta Kuznecovienė

<i>Gyvenimas ant sūpuoklių</i> : lietuvių diasporos antrosios kartos identiteto dilemos	87
<i>On the Swings</i> : Identity Dilemmas of the Second-Generation Lithuanian Diaspora. Summary	107

Audronė Daraškevičienė

Vaiko auklėjimas šiuolaikinėje Lietuvoje: tėvų požiūris	109
Bringing up a Child in Contemporary Lithuania: Parental Attitudes. Summary	127

Žilvytis Šaknys

Valstybės (Tautos) švenčių formavimo ypatumai 1918–1940 m. Lietuvoje ...	129
State (National) Holidays in Lithuania between 1918 and 1940. Summary	151

Diskusijų forumas / Forum

Christian Giordano

- From Political Subjectivity to Political Intentionality: The Predominance
of Society over the Individual 155
- Nuo politinio subjektyvumo iki sąmoningumo: visuomenės
dominavimas prieš individą. Santrauka 170

Mokslinis pranešimas / Special Lecture

Orvar Löfgren

- Mano ar mūsų? Namai kaip moralinė ekonomika 173

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

- Lietuvių etnografijos enciklopedinis žodynas. B. Kulnytė,
E. Lazauskaitė (sud.) (*Auksuolė Čepaitienė*) 197
- Jonas Vitartas (Jan Michał Witort, 1853–1903). Rinktiniai raštai 1.
A. Čepaitienė (sud.) (*Venantas Mačiekus*) 202
- Gražina Žumbakienė. Senieji Lietuvos gėlių darželiai: kvapnūs,
puošnūs, gydantys (*Loreta Martynėnaitė*) 206
- Etnografija. Metraštis 26 [skirta V. Miliui]. E. Lazauskaitė,
Ž. Šaknys (sud.) (*Auksuolė Čepaitienė*) 208

Konferencijos / Conferences

- Amerikos antropologijos asociacijos 116-asis forumas Vašingtone
(*Vytis Čiubrinskas*) 213
- EASA 15-oji konferencija Stokholme (*Auksuolė Čepaitienė, Vytis Čiubrinskas*) ... 216
- AABS konferencija 2018 (*Audronė Daraškevičienė, Vida Savoniakaitė,
Skaidrė Urbonienė*) 219
- III nacionalinė doktorantų konferencija „Veritas Ethnologica“
(*Vaida Rakaitytė*) 222

Sukaktys / Anniversaries

- Petrui Kalniui – 70 (*Žilvytis Šaknys*) 225

In Memoriam

- Netekome Marijos Mastonytės-Miliuvienės (*Žilvytis Šaknys, Petras Kalnius*) ... 229

EASA 15-oji konferencija Stokholme

2018 m. rugpjūčio 14–17 d. Stokholmo universitete vyko 15-oji Europos socialinių antropologų asociacijos (EASA) konferencija „Pasiliekančios – judančios – išsikuriančios“ (*Staying – Moving – Settling*). Konferencijos tema pabrėžė žmonijos šiandienį dramatišką mobilumą, kuriam būdinga daugybė formų: pabėgėlių srautai, darbo migracija, piligrimystė, turizmas ir daug kitų transnacionalinių judrumą liudijančių formų, kontekstų, procesų, taip pat ir jų ilgalaikės pasekmės. Tema kvietė svarstyti ir tai, kaip daugiareikšmiai judrumo procesai yra neatskiriami ir nuo nejudrumo, sustojimo, pasilikimo ar išsikūrimo, nuo vietinės aplinkos ir diasporos tinklų, kaimynystės, švietimo ir sveikatos apsaugos bei kitų gerovės institucijų, taip pat įstatymų ir valdymo. EASA asociacijos prezidentė Valeria Siniscalchi (Marselio aukštųjų studijų ir tyrimų mokykla, Prancūzija) savo kreipimesi į konferencijos dalyvius atkreipė dėmesį į tai, kad konferencijos tema sugrąžina mus visus prie šios vasaros įvykių, kai Viduržemio regionas tapo ne tik žmonių tragedija, bet ir kovų bei politinių susidūrimų arena. Ji pabrėžė nesaugumo klausimo aktualumą, kurį nagrinėti buvo numatyta net keliuose konferencijos renginiuose, ir dar kartą priminė, kad antropologijos disciplina gali įvairiais būdais prisidėti skatindama kritinę mintį ir šių dienų aktualijų dalykinę analizę.

Taigi konferencija šį kartą, kaip ir anksčiau, tapo vieta, kurioje susiduria skirtingos teminės ir akademinės perspektyvos, kurias bendradarbiavimo tinklai, randasi mokslinių projektų idėjos, kur susitinka seniai nesimatę draugai ir artimi kolegos. Konferencijos darbas buvo sklandžiai sudėliotas: iki pietų buvo skaitomi pranešimai ir vyko diskusijos

teminėse sekcijose, po pietų – plenariniai pranešimai, įvairūs susitikimai, knygų pristatymai, apskriti stalai, Wenner-Grenno fondo ir teminių tinklų renginiai. Organizuojant konferenciją, kaip paprastai tokiuose renginiuose, dalyvavo vietiniai ir kitų šalių mokslininkai, aktyvūs EASA asociacijos nariai. Konferencijos mokslinę komitetą sudarė Marcus Banks, Lotta Björklund Larsen, Ayse Caglar, Martin Fotta, Sarah Green, Valeria Siniscalchi, Miguel Vale de Almeida, Helena Wulff; vietos komitetą – Anna Gustafsson, Gabriella Kõrting, Johan Nilsson, Erik Olsson, Helena Wulff iš Stokholmo universiteto ir Lotta Björklund Larsen, Else Vogel, Anette Wickström iš Linköpingo universiteto.

Pagrindinį pranešimą konferencijos atidarymo dieną skaitė Shahramas Khosravi iš Stokholmo universiteto (Švedija) tema „Apsitveriant, nenusistovint, vagiant“ (*Walling, unsettling, stealing*), kuriame pabrėžė ryšį tarp karo, sienų kūrimo (čia) ir bendruomenių nestabilumo (ten). Jis teigė, kad dabartinė sienų tvarka yra ir anksčiau patalpus masto kolonijinių užmačių bei nuosavybės atėmimo dalis, ir atkreipė dėmesį į laiko struktūrinę prasmę ir interpretacijas kolonializme. Visos konferencijos metu buvo perskaityta 10 plenarinių pranešimų, kuriuose nagrinėtas žmonių mobilumas krizės laikotarpiu, rasės aspektas darbo migracijoje, mobilumas ir dominavimas, nuosavybės teisių praradimas, žmogaus teisių klausimai, metodologiniai iššūkiai pabėgėlių tyrimuose, emocijos etnografijoje, tyrėjų mobilumas ir nesaugumas. Diskusijos vyko 165 teminėse sekcijose, apskritų stalų renginiuose, turtingoje filmų ir vizualios medžiagos programoje, įvairiausioms lauko tyrimų praktikoms ir patirtims skirtose laborato-

rijose. Buvo aptarta neįsivaizduojama gausybė temų, aspektų, niuansų, kurie randasi žmonėms, daiktams ir dalykams judant ir (ne)susisiekiant erdvėje ir laike. Tai ir tarpautinės intervencijos, nelaimių vadybos, „krizės“ situacijų aspektai, kasdienio gyvenimo, pinigų mobilumo, darbo, maisto antropologijos, miestų ekonomikos, dalijimosi ekonomikos, energetinio mobilumo, kraštovaizdžio, periferijos antropologijos, laiko, paveldo, antropologijos istorijos ir priešistorės, žinių mobilumo, skaitmeninimo, jausmų ir teisės antropologijos, religijos, migracijos, meno, vaizduotės, medijų antropologijos ir daugybės kitų sričių klausimai.

Konferencijoje pranešimus skaitė ir tyrėjai iš Lietuvos bei lietuvių kilmės antropologai iš Šiaurės Amerikos ir Europos kraštų:

Vaiva Aglinskas (Niujorko universitetas, JAV), „Nesaugumo prielaidos: privatizacija ir asmeniškumas Šnipiškėse Vilniuje“ (*Precarious premises: privatisation and personhood in Šnipiškės, Vilnius*); Ieva Paberžytė (McGill universitetas, Monrealis, Kanada), „Įsikuriant laikinai: Vemindji Cree moterų patirtys išvežant gimdyti“ (*Settling temporarily – Wemindji Cree women’s experiences in evacuation for births*); Asta Vonderau (Stokholmo universitetas, Švedija) skaitė pranešimą „Užpildant ‚tuščiąjį‘ Šiaurės regioną duomenimis: skaitmeninio kapitalizmo ekonominės zonos“ (*Filling the ‘empty’ North with data: economic zones in digital capitalism*) Dace Dzenovska (Oksfordo universitetas, Jungtinė Karalystė) organizuotoje sekcijoje apie globalų išsisaistymą; Kristina Jonutytė (Maxo Plancko socialinės antropologijos institutas, Halė, Vokietija), „Naujaip įsivaizduojant Sibiro miestą: praeities ir ateities supaveldinimas postsovietiniame Ulan Ude“ (*Reimagining a Siberian city: heritagisation of the pasts and futures in post-Soviet Ulan-Ude*); Rasa Račiūnaitė-Paužulienė (Vytauto Didžiojo,

A. Stulginskio universitetai), „Numanomos patirties antropologija dabartiniame moksliniame turizme“ (*Anthropology of presumed experience in contemporary scientific tourism*); Vida Savoniakaitė (Lietuvos istorijos institutas), „Lietuvių mokslo draugija Europos antropologijoje“ (*Lithuanian Science Society in European anthropology*); Auksuolė Čepaitienė (Lietuvos istorijos institutas), „Savamokslis etnologas: Jonas Vitartas (1853–1903), „etnografas iš Lietuvos“ (*Self-educated ethnologist: Jan Witort (1853–1903), „an ethnographer from Lithuania“*). Jos dalyvavo antropologijos istorijai ir priešistorėi skirtose sekcijose.

Vytis Čiubrinskas (Vytauto Didžiojo universitetas) kartu su Jonathanu Hillu (Pietų Iliojaus universitetas, JAV) vadovavo sekcijai „Žmogaus teisių ir politinio subjektyvumo dinamika: migracija, hiperacionalizmas ir atsakomosios socialinės strategijos“ (*Human rights and political subjectivities in motion: migration, hyper-nationalism, and countervailing strategies*). Ši sekcija aktuali šiandienos Europoje, Šiaurės Amerikoje, Artimuosiuose Rytuose, Pietų Azijoje ir kitur pasaulyje suaktualėjus prievartinės migracijos bei siaurų nacionalinių interesų sureikšminimo sukeltoms žmogaus teisių problemoms. Šiame kontekste svarbus buvo J. Hillo pranešimas „Prievartinės migracijos – čiabuvių kovos už aplinkosaugos teises Brazilijos Amazonės baseine“ (*Forced migrations, hydroelectric dams, and indigenous struggles for environmental justice in the Brazilian Amazon*), kuriame jis pabėžė plataus masto hidroelektrinių statybos projektus kaip „masinio naikinimo ginklą“ ir prievartinio vietinių išstūmimo ir pavertimo nuskurdintais bežemiais migrantais svertą. Tai daro įtaką atsakomiesiems pročiabuviškiems ir aplinkosauginiams judėjimams. Carole Lemée (Bordo universitetas, Prancūzija) pranešimas buvo apie afrikiečius sahravius, imigrantus iš Vakarų Sacharos Bordo, kur

jie, tikėdamiesi esantys „žmogaus teisių tėvynėje“, iš tiesų tampa diskriminuojami ne tik pačios valstybės, bet ir vietinės musulmonų organizacijos remia tik marokiečius ar sirus. Dėl to randasi atsakomųjų socialinių judėjimų – pilietinių iniciatyvų, o ir patys imigrantai atsako, pavyzdžiui, kultūrinio fundamentalizmo veiksmais. Agita Lūse (Stradinio universitetas, Ryga) akcentavo Latvijos kontekstą, kur nuostatos imigrantų (juos suvokiant kaip grėsmę ar pažangos barjerą) atžvilgiu yra paveiktos Latvijos kaip „etninės tautos“ mąstymo bei sovietmečio atminties, kai latviai buvo mažuma. Ji pabrėžė, kad atmintis yra ne tik apie praeitį bet ir apie dabartį – kuria moralines hierarchijas dabartyje.

Konferencija, kaip visada, suaktyvino EASA darbo grupių, susiskirsčiusių pagal antropologijos šakas, veiklą. Jų nuolat gausėja ir šiuo metu jau yra per dvi-

dešimt: ekonomikos, maisto, mobilumo, kalnakasybos, rasės ir etniškumo, saugumo, taikomosios antropologijos, gyvybės, teisės, medijų antropologijos, lytiškumo ir seksualumo, medicininės, etnografinės teorijos, antropologijos mokymo, darbo, menų, nelaimių ir krizių, energijos, psichologinės antropologijos, taikos ir konflikto, antropologijos istorijos, piligrimystės studijų darbo grupės bei kelios regioninių tyrimų grupės: Artimųjų Rytų ir Centrinės Eurazijos, Viduržemio jūros regiono bei europėstų darbo grupės. Vyko jų susirinkimai.

EASA 15-asis kongresas, kaip ir ankstesnieji, pasižymėjo itin kolegiška, kartais net šeimyniška atmosfera ir puikiu organizavimu. Čia tikrai daug pasidarbavo šeiminkai – Stokholmo antropologai ir Helena Wulff, taip pat nematomas, tačiau iškalbingas autoritetingasis Ulfas Hannerzas.

Auksuolė Čepaitienė, Vytis Čiubrinskas